

De același autor:

- Spre o cultură liturgică* (eseuri), Ed. Anastasia, 1999.
- Cine se teme de Biserică?* (eseuri și articole), Ed. Christiana, 2002.
- Riscul de a fi ortodox* (interviuri), Ed. Sophia, București, 2002.
- Sufletul între rai și iad – o viziune tradițională românească asupra judecății particulare* (cercetare), Ed. Vremea, București, 2003, reeditat la Ed. Meteor Press, București, 2016.
- Teologul în cetate – Părintele Stăniloae și aria politicii* (eseu + interviu), Ed. Christiana, București, 2003.
- Elemente de teologie țărănească* (cercetare), Ed. Vremea, București, 2005.
- Bucuria convorbirii* (interviuri), Ed. Teognost, Cluj-Napoca, 2006.
- Chipul ca o catapeteasmă* (studii și eseuri), Ed. Sophia, București, 2009.
- Et in Athos ego/ Muntele sfințit* (însemnări în urma unei călătorii), Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2010; ediția a doua: Ed. Sophia, București, 2013.
- Hristos, Adăpostul, Veșmântul, Hrana, Doctorul și Leacul omului și al omenirii pe calea mântuirii* (teză de doctorat), Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
- Sarea Pământului – încrucișări, întâlniri, însoțiri* (portrete, prezentări, evocări), Ed. Doxologia, Iași, 2011.
- Mic tratat de iubire urmat de alte iubitoare studii și eseuri*, Ed. Doxologia, Iași, 2012.
- Credința, nădejdea și iubirea în viața și opera lui Andrei Tarkovski*, Ed. Lumea Crediinței, București, 2013.
- Carte pentru îndrăgostiții care vor să se împrietenească*, Ed. Sophia, București, 2014.
- Părintele nostru Dumitru Stăniloae sau Viața ca Teologie*, Ed. Meteor Press, București, 2015.
- Părinți și icoane din Sfântul Munte*, Ed. Meteor Press, București, 2016.
- Stărniri. Pentru o cultură a Învierii*, Ed. Sophia, București, 2018.

COSTION NICOLESCU

Răsfrângeri

editura
Σοφία

București

să în acest sens, după cum însuși o clarifică Iuliei Blaga, atunci când vorbesc de avatarurile filmului *Când primăvara e fierbinte* (1960): „Nu intenționasem să fac un film anti-regim. Aș minți dacă aș spune asta. Dar a ieșit în ciuda voinței mele.”¹ „Nu vroiam nici să dărâm regimul socialist, nici disident nu mă consideram. Nici nu știam atunci ce e aia disident. Eu vroiam să fac un film mai bun decât se făcea. Atâta tot”, adaugă². Lucrul acesta este valabil pentru toate filmele lui. Ideea principală este aceea că regimul și ideologia lui s-au simțit totdeauna amenințate de valoarea artistică, în sine subversivă prin promovarea implicită a libertății de gândire și de exprimare.

Probabil că cea mai bună concluzie pentru filmele lui Mircea Săucan o constituie replica lui Petru, când încearcă să stingă teama de viitor a lui Gelu: „Nu-ți fie frică. Să știi că și adevărul, și iubirea, și frumusețea nu sunt minciuni. Crede-mă! Există.” Și Gelu chiar găsește resurse să se înscrie pe această traiectorie: „Să-ți dau în schimb soare, nisip, nu vrei?” Iar la întrebarea dacă sunt ale lui răspunde convins: „Daaa.” Ar mai fi de adăugat această mărturisire a lui făcută Iuliei Blaga: „Nu știu, dar nu-mi place să fiu rău. Nu-i bine, nu-i frumos să fii rău.”³ Mircea Săucan a fost nu numai un regizor bun, ci și un om bun! Unul care a știut să-i dăruiască spectatorului *1 gram de suflet!* Deși, probabil, ca majoritatea marilor creatori, nu era un om tocmai comod...

¹ Iulia Blaga, *op. cit.*, p. 182

² *Ibidem*, p. 185.

³ *Ibidem*, p. 186.

Cuprins

O misiune a Bisericii – propovăduirea „Frumuseții care va mântui lumea”	7
Acasă – locul tainicii, deplinei și tandrei ființări	50
„Omul slab” al lui Andrei Tarkovski	69
Iarăși despre cult și cultură: cultura cultului și cultul culturii	80
Martirul și Poetul	95
Toamnele mele: de la melancolie la nostalgie	128
Întâlnire cu Necunoscuta de pe drumul de la Socrate la Sfântul Pavel	136
Întrariparea (Puncte de pornire. Sau de... zbor)	145
În căutarea visului pierdut... ..	149
Bunici și nepoți, de mână în căutarea lui Dumnezeu	156
În căutarea devenirii întru asemănare	163
Întru desfătarea cerurilor... ..	178
Ernest Bernea – un <i>primus inter pares</i>	184
Paul Gherasim – un pictor anahoret	217
Un om cu „dreaptă judecată”	235
Răzvan Codrescu – un om de dreapta care nădăjduiește a ajunge de-a dreapta lui Hristos	246
Viața printre filme ca între boabe de grâu	257
Marian Rădulescu în căutarea Călăuzei	278
„...adevărul, și iubirea, și frumusețea nu sunt minciuni...”	293

O misiune a Bisericii – propovăduirea „Frumuseții care va mântui lumea”¹

Frumusețea Creației

Izvorul și temelul frumuseții, așa cum o avem (cât o mai avem!), o vedem și o receptăm noi, oamenii, stau în Creație. Frumusețea Creației este de negrăit. Pusă acolo din iubire – izvorul ei, spre bună înflorire și rodire – rostul ei. La sfârșitul fiecăreia dintre zilele Facerii, Dumnezeu constata că ceea ce făptuise era frumos². Dumnezeu este,

¹ Comunicare, într-o primă formă, cu titlul *Frumosul ca învățător*, la Simpozionul Național de Pedagogie Creștină, București, 28-29 aprilie 2015. Adăugită și reluată apoi, cu acest titlu, la Simpozionul Științific Internațional, Galați, 15-16 iunie 2015. Ambele dedicate Anului omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi și Anului comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al marilor păstori de suflete din eparhii.

² Traducând pe Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur, părintele Dumitru Fecioru ajunge la următoarea concluzie în ceea ce privește lucrarea sa: „(...) în traducerea versetelor 8, 10, 12, 18, 21 și 25 din acest capitol al Facerii (n.n. capitolul 1), Sfântul Vasile mă silește să părăsesc tradiția traducerilor înaintașilor noștri, începând cu traducătorii Bibliiei de la București din 1688 și până la ultima ediție a Bibliiei, București, 1982, și să înlocuiesc: «bună», «bine» și «bune», cu «frumoasă», «frumos» și «frumoase». Aș fi dorit să păstrez lectura tradițională, dar nu mă lasă comentariul la aceste versete ale Marelui Vasile. Poate că viitorii revizuitori ai Bibliiei, dacă vor citi comentariile Sfinților Părinți la textul scripturistic, atunci când vor face revizuirea vechii traduceri a Bibliiei, îmi vor da dreptate; vor accepta «inovația» și mă vor urma.” (Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, *Omilia la Hexaimeron, Omilia II*, 8,

cam în toate cele de El făcute, ceea ce noi am numi astăzi *un Artist*, unul fără egal, cu totul și cu totul genial. Omul a fost adus la existență în mijlocul unor alcătuirii extrem de frumoase. Totul în jurul lui era de o răpitoare frumusețe. Și cu osebire, desigur, frumusețea lui Dumnezeu. Grădina Edenului nu era o grădină a deliciilor, ci o Grădină a frumuseților. Condiția naturală generală a lumii și îndeosebi a omului fiind, în mod evident, una a frumuseții, după cum ne semnală Ecclesiastul cu mult înainte de venirea lui Hristos în trup: „Toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la timpul lor” (*Ecclesiastul* 3, 11)¹. Sfântul Vasile cel Mare consideră că frumusețea Creației lui Dumnezeu spune despre desăvârșirea ei². Într-adevăr, desăvârșire fără frumusețe nu se poate. Desăvârșirea se atinge când binele este înveșmântat în frumusețe și când el înveșmântează frumusețea. Căderea omului a însemnat, evident, și căderea întregii Creații din frumusețea originară, aceea candidă și firească, fără fisură. Chiar și așa, în ciuda pângăririi ei tot mai teribile, se poate constata cum Natura persistă să ne arate o frumusețe evidentă, fascinantă și mai presus de orice tăgadă, adesea irezistibilă și inexplicabilă.

pp. 93-94, n. 18; la această notă 18 se face trimitere în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, partea întâia, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, *Omiliii la Facere*, p. 49, n. 12)

¹ Care ar fi acestea *toate*? Despărțirea apelor (1, 8), despărțirea apelor de jos de pământ (1, 10), apariția plantelor (1, 12), despărțirea luminii de întuneric (1, 18), facerea animalelor acvatice și a păsărilor (1, 21), facerea animalelor terestre (1, 25). Sunt facerile de început de lume ale lui Dumnezeu.

² Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, *Omiliii la Hexaemeron*, *Omilia III*, 10, pp. 108-109.

Frumusețea omului ruptă din frumusețea lui Hristos

Încă și mai tainică este frumusețea omului, cununa Creației. Fiind făcut după chipul lui Dumnezeu, omul a fost făcut frumos. Femeia a însemnat, chiar, o sublimare a acestei frumuseți. „*Nu era frumos ca omul să fie singur*”, și atunci Dumnezeu i-a dăruit femeia (*Facerea* 2, 18). După atâția de *este frumos*, după atâta perfecțiune, Dumnezeu a constatat că ceva *nu este frumos*, nu este destul de frumos, și atunci a desăvârșit. Problema însoțirii bărbatului cu femeia, a îndrăgostirii și a iubirii este una de frumusețe, de împodobire a Creației întru perpetuarea de frumusețe. Femeia rămâne maxima frumusețe din tot ce a creat Dumnezeu. Nimic nu o poate întrece. Comentând facerea femeii, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Vezi că Bunul Dumnezeu nu S-a oprit, ci adaugă binefaceri după binefaceri!”¹ Dumnezeu aflat în continuă lucrare de creare și femeia ca *binefacere* a lui Dumnezeu... De luat aminte! Femeia este punte și poartă oferită spre a păși în nemurire. Lucrul acesta este probat în chip eminent de *frumusețea de neasemuit a Maicii Domnului*. Iată cum teologhisește despre ea Sfântul Grigorie Palama: „Vrând să creeze un chip al frumuseții desăvârșite și să arate limpede îngerilor și oamenilor puterea măiestriei Sale, Dumnezeu a făcut-o pe Maria cu adevărat preafrumoasă. El a întrunit în ea frumusețile parțiale pe care le-a împărțit celorlalte făpturi și a constituit o podoabă comună tuturor ființelor văzute și nevăzute; sau, mai degrabă, a făcut din ea un fel de amestec din toate desăvârșirile dumnezeiești, îngerești și

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, *Omilia XIV*, 4, p. 162.

omenești, o frumusețe sublimă care înfrumusețează amândouă lumile, înălțându-se de la pământ până la cer și chiar întrecându-l pe acesta din urmă.”¹ Poate că unora le vine greu să și-o imagineze pe Maica Domnului ca pe cea mai frumoasă femeie din lume, dar asta a fost realitatea. Icoanele au înțeles-o! Icoanele adevărate sunt de o frumusețe la puterea „n”, pogorând frumusețea cerească, pe cât ne este cu putință să vedem cu ochii noștri, atât cu cei trupești, cât și cu cei spirituali. Paul Evdokimov își subintitulează cartea despre *Arta icoanei – o teologie a frumuseții*, iar Olivier Clément îmi spunea într-un interviu că știe oameni care au venit la Ortodoxie prin frumusețea icoanelor².

Confirmarea frumuseții de sorginte divină a omului a constituit-o întruparea Prototipului său, a Însuși Fiului lui Dumnezeu. Pruncul Emanuel este Făt-Frumos prin excelență, deodată Făt al Dumnezeirii și Făt al Omenității. El este originea frumuseții noastre originare. Iar Ileana Cosânzeana, cea de o frumusețe extraordinară, încât *la soare te puteai uita, dar la dânsa ba*, pare să ne spună despre omenirea creată de Dumnezeu frumoasă. Așa cum Ileana Cosânzeana este răpită de tot felul de zmei și de balauri, cum este pândită de primejdii existențiale, amenințată de un prizonierat etern în brațele răului, de la care este salvată, după o suită de încercări primejdioase, după lupte grele, de Făt-Frumos, tot așa și lumea, ca mireasă potențială a lui Hristos, este mântuită de Acesta, prin jertfa Lui supremă pe Cruce, de la căderea, fără putin-

¹ *In dormitionem*, P.G., t. 151, col. 463 A B, *apud* Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. Pr. Vasile Răducă, Ed. Anastasia, București, f.a., p. 223.

² Costion Nicolescu, *Riscul de a fi ortodox*, Ed. Sophia, București, 2002, p. 215.

ță de ridicare, în ispite fără număr, aducătoare de moarte veșnică, de la amenințarea robiei veșnice în ghearele diavolilor. Sfinții Părinți, de la cei mai vechi, și Biserica noastră văd legătura cu Hristos ca pe una cu caracter nupțial, ca pe o nesfârșită nuntă în duh, cea dintre un Mire dumnezeiesc spiritual și o mireasă pământească (fie ea Biserica, lumea sau sufletul omului dreptcredincios) care tinde, la rândul ei, prin transfigurare, către o deplină spiritualizare. Drumul acesta se face prin *înduhovnicire*.

Hristos, Fătul Frumos, a crescut frumos și ne-a devenit „Păstorul cel frumos” (*Ioan* 10, 11). Mai trebuie observat cum unul dintre tipurile lui Hristos în lumea veche a fost Iosif cel atât de renumit prin frumusețea sa (*Facerea* 37-50), folosită întru izbăvire de frați și de neam. Ce frumos! La rândul lui, Psalmistul vestea:

„Plăcut ești Tu în frumusețe mai mult decât fiii oamenilor, har se revarsă pe buzele Tale, de aceea Dumnezeu Te-a binecuvântat în veac. Încinge-Te cu sabia peste coapsă, Puternice, în strălucirea și frumusețea Ta” (*Psalmul* 44, 2-3).

Precum Lumină din Lumină, Iisus Hristos S-a întrupat și Frumusețe din Frumusețe. Peste veacuri, Sfântul Vasile cel Mare nu-și poate opri această exclamație: „Nepovestită și nespusă este frumusețea Cuvântului!”¹ Răspunsul omului, atât ca persoană, cât și așezat în comunitate, cu necesitate când comunitatea aceasta este Biserica, se cere să fie pe măsură:

„Împăratul îți va dori frumusețea, că El este Domnul tău” (*Psalmul* 44, 11).

¹ Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, *Omilia la Psalmi, Omilia IX*, 6, p. 292.

Dumnezeu ne vrea întru totul frumoși, să ne scoatem frumusețea la lumină și în lucrare, întru nesfârșită finisare de sine. Nevoia omului de a fi de la Dumnezeu dăruit cu frumusețe și de a i se spune că este frumos este prezentă la mai mulți oameni. În acest sens o poetă atât de sensibilă și atât de mare precum Edith Södergran exclama: „*mai dă-mi o oglindă,/ să-mi spună că sunt frumoasă!*”¹.

Frumusețea este condiție ontologică, este însământată în firea omului. Chiar dacă, în felul acesta, Frumusețea poate fi încadrată între *universalii*, ea se cere cu necesitate *întrupată*. Chiar și ceea ce numim îndeobște *frumusețe interioară* are, cel mai adesea, nevoie să rodească într-o exprimare exterioară.

Dar frumusețea este necreată, vine de dincolo de Creație, de la Creator. Hristos a pogorât printre noi frumusețea Tatălui Său, Care devine și Tatăl nostru:

„Frumusețea S-a făcut văzută,
Nu a făcut-o asemănătoare lui Adam,
Ea seamănă cu totul Tatălui ei.”²

Neîncepută și nesfârșită este Frumusețea

Ca și despre Dumnezeu, se poate spune despre frumusețe că este fără început. Este necreată deoarece ține de Persoanele dumnezeiești și de relația dintre Ele. Frumusețea acestei lumi este iradierea și reflectarea frumuseții dumnezeiești. În acest sens, iată cum bine sintetizează Paul Evdo-

¹ Edith Södergran, *Poeme*, col. Cele mai frumoase poezii, Ed. Albatros, București, 1972, trad. Veronica Porumbacu, *Motanul care aduce noroc*, p. 41.

² Sfântul Efreem Sirul, *Imnele credinței* 8, 6, apud P. Tanios Bou Mansour, *La pensée symbolique de Saint Ephrem le Syrien*, Kaslik, 1988, p. 251

kimov: „La Sfinții Părinți, Frumusețea dumnezeiască este o categorie fundamentală biblică și teologică; născând frumusețea lumii, ea este o realitate teologală, o calitate transcendentală a ființei, similară cu ceea ce este adevărat și bun.”¹

La un alt capăt de istorie, unul cu aspect de prezent continuu, aflăm revelația cu conținut profetic a lui Feodor Dostoievski: „Frumusețea va mântui lumea!”² Ea a produs multă uimire, emoție, precum și nesfârșite interpretări și comentarii. Pentru creștini lucrurile sunt mai limpezi: Frumusețea are caracter personal, este unul dintre numele Persoanei Hristos³. El este Cel Care mântuiește lumea, iar chemarea Lui este o chemare la frumusețe în toate cele.

Așadar, prin izvorul și prin revărsarea ei finală, *condiția frumuseții este una paradisiacă*. Ea este pusă atât la începutul, cât și dincolo de sfârșitul lumii. Venind din Rai frumusețea înmiresmează, e mireasma binelui. Lumea se află neconținut pe drumul dintre două frumuseți absolute: cea a Edenului pierdut („frumusețe neprihănită”, cum o vede Sfântul Efreem Sirul⁴) și cea a Împărăției Cerurilor, a celor mântuiți prin Frumusețe. Un drum pe care-l parcurgem și la fiecare Sfântă Liturghie de la frumosul Prunc Emanuel zugrăvit în Potir, în proscomidiar, la frumusețea

¹ Paul Evdokimov, *Arta icoanei, o teologie a frumuseții*, trad. de Grigore Moga și Petru Moga, Ed. Meridiane, București, 1993, p. 29.

² Feodor Dostoievski, *Idiotul*, Partea a treia, Cap. V, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 433.

³ Alături de: *Pâinea vieții* (Ioan 6, 35), *Lumina lumii* (Ioan 8, 12), *Poarta oilor* (Ioan 10, 7), *Păstorul cel bun* (Ioan 10, 11), *Învierea și Viața* (Ioan 11, 25), *Calea, Adevărul, Viața* (Ioan 14, 6), *Vița cea adevărată* (Ioan 15, 1), *Împăratul* (Ioan 18, 37), *Alfa și Omega* (Apocalipsa 22, 13), *Steaua strălucitoare a dimineții* (Apocalipsa 22, 16), *Iubire* (I Ioan 4, 8.16) ș.a.

⁴ Sfântul Efreem Sirul, *Imnele Raiului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2010, *Imnul* 5, 12, p. 50.

lui Hristos răstignit și înviat, din Potirul de pe masa altarului. Pe acest parcurs, omul este chemat frumos să făptuiască frumosul. Frumusețea maximă, în urmarea frumuseții dumnezeiești, nu este lucrare lesnicioasă. Cu luciditate și smerenie își vede poetul puținătatea lucrării sale: „Și eu cândva am să adaug la frumusețe, poate, un dram.”¹ Un dram, dar unul poetic, de mare preț.

Sfântul Efrem Sirul, unul dintre cei mai mari poeți ai creștinătății și ai lumii, vorbește despre frumusețea Crucii, care este de regăsit în Rai². Cu alte cuvinte, frumusețea are de-a face cu pătimirea întru Înviere. Bine observă Olivier Clément: „În dialectica Crucii și cea a Parusiei poate fi admirată o mare frumusețe.”³

Același mare poet ne spune că în Rai trupul va fi înveșmântat cu frumusețea sufletului⁴. Părintele Dumitru Stăniloae vedea această *interioritate* a trupului în raport cu sufletul ca fiind originară și exercitându-se și în această lume⁵. Ca și spiritul, trupul este dat omului tot spre mijlocirea dialogului, însoțind îndeaproape sufletul în toate câte le are de spus: „Destinația trupului este ca spiritul uman să lucreze prin el la transfigurarea sau spiritualizarea întregului cosmos.”⁶ Trupul lucrează la transfigurarea lumii, întrucât el însuși este capabil de transfigurare. Or, transfigurare înseamnă înfrumusețare. „Dacă frumusețea

¹ Osip Mandelștam, *Versuri*, col. Cele mai frumoase poezii, Ed. Albatros, București, 1984, *Notre Dame*, p. 35, trad. Puiu Brăileanu.

² Sfântul Efrem Sirianul, *op. cit.*, *Imnul* 6, 5, p. 55.

³ Costion Nicolescu, *op. cit.*, p. 215.

⁴ Sfântul Efrem Sirianul, *op. cit.*, *Imnul* 9, 20, p. 85.

⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 366.

⁶ *Ibidem*, p. 369.

constă în manifestarea spiritului prin materie, cea mai mare frumusețe, după părintele Dumitru Stăniloae, este iradierea spiritului viu prin trupul viu.”¹

Omenirea se definește major îndeosebi prin felul în care a generat frumusețe într-o perioadă istorică sau alta, într-un spațiu geografic sau altul, în anumite coordonate spirituale sau altele. Prin străduință și stăruință. Cu alte cuvinte, se definește prin Cultura sa. Dumnezeu-Semănătorul a pus buna sămânță spirituală, omul este dator să-I aducă pe un tainic altar, jertfă întru iubire, Cultura rodită. Una pe măsură. Și nu numai omenirea în ansamblul ei, ci și fiecare om în parte este chemat la acest parcurs, generat de o dorință ontologică de regăsire, de recâștigare. Ne-o arată limpede această Binecuvântare din slujba înmormântării: „Cel ce cu mâna dintru neînțelegere m-ai zidit și cu chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit, iar pentru călcarea poruncii iarăși m-ai întors în pământ, din care am fost luat, la cel după asemănare mă ridică, cu frumusețea cea dintâi iarăși împodobindu-mă.”² *Podoaba frumuseții celei dintâi...* Comentând Ioan 3, 5, Sfântul Chiril al Alexandriei vorbește despre *frumusețea arhetipică*, care ne este redată prin nașterea din apă și din Duh, refăcându-se astfel înfierea dumnezeiască³. Chipul ca cinstire a omului din partea lui Dumnezeu... Odată recâștigată, frumusețea celor din Rai este una „care nu pălește niciodată”⁴. Până la a o recăpăta, *vom fi cercetați la judecată întru lămurire și prin pris-*

¹ *Ibidem*, p. 428.

² *Molitfelnic*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1976, pp. 170-171.

³ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, Partea a patra, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, p. 170.

⁴ Sfântul Efrem Sirianul, *op. cit.*, *Imnul* 14, 12, p. 119.